

Livli

Inda 15 Letmā santimō.

N:r 11.

1932. ā.

Ulzō āndaji Em. Štāler. Tuomiji A. Štāler.

Tuom adres: Jelgavā, Annas ielā, N:r 14.

Āigakerrō "Livli" subsidōb "Helsingin Akateeminen Heimoklubi".

Oktobōr

Tuoi āigast

Parimist piškī,
tjē, āb ku sūr rōk.

Jumal touvō valst
um sin sizal.

Kis pāgin jōvvō tieb ja murtō kandab jōva mielkōks, am mō jōvvō ārmaztōb ja ydō kabal ārmaztōb Jumalt, tiennōs jelab entš jēlamist, jegal āigal um valmōz kūolō, se tuodkōks āb ūo kougōn Jumal Touvōst.

Sadin tuontin riekidi um sie Izandōn vāldin sin tjedō jatkō sinda pyvastō.

Īe ydō kabal loughlīzōks, ku ama sūr āda sinda pikstōb, Īe rōm mielkōks ydō kabal, ku āda āmar sinda votsub. Ku ka tikkiž kīerōb tuoistiz - set ykš - ārmast - um ydō kabal sellī, mingi yrgandōksōl. Ta, kis touvō luoi ja tātuz sie ārmaztij jidōks, Ta, kis luoi ilmō luggō pāgin āb kūolijidi, luoi ka sinda āb kūolijiks. Ala sa kunad kartō. Sa sād ārmaztōt sūrstō ārmastōst ja ūod igani Algō kūolimiz rūoikiji unnāgu sinnōn pūtōg jūrō. Pida murtō yl sie, ku sa sākst virgō vanlōm ārmastō, kis āb kūol ja ku ārmast tul, mis tulab Jumalōst palaks ydō kabal sin sydamōs.

Periz tunšlōmiz ja kuodaj lēmiz pierast op tundōm jēlamis urgijiz sīlmad mūdō vona nō ja tsabintimist. Jēlamiz vārts ja ābvārts sāgō sinnōn pāvast pāvō tuntōbōks. Set uskliji ārmast āndab kūolijid pāvadōn mingist vārtsō. Ala vel entšta pietto āb ōldziz vonnōks, āb ka sūr ādaks.

Tikkiž, mis um ōldzi, kadub jara, - mis um tādzi rūoikōb merkō.

Iganiz Īeb set ykš: ārmast ja tjē, mis um ārmastōs tiedōt. Tie ydō kabal ārmast tjedō - sa ād lī kunad kūolōn; jega pāva jēlab sin sizal ārmast, mis um Jumal.

J. C. Lavater pierrō.

Letlist ābtōbōd.

Nei ku sūomōd jemin izt vōitō andō abbō livō oppijidōn Jālgab opatijid instituts, siz

institut direktor izand Ed. Pēterson sātuz opatōks ministrijō pālandōks kēra, kus pāliz stipendijt livō oppijid pierast Jālgab instituts. Nēsi pāvsi yllōpēn mādōltōt pālandōks kēra pālō livlist Jālgab opatijid instituts āt sādōd opatōks ministrijōst jega ykš Ls 100.- sūr stipendij.

Ka lāt yllivālikš um andōn stipendij tulbiz livlist pāp opatimiz pierast lāt ylizvālikš gymnazijs Rīgōs.

Āb tīdam, mingist vastukst opatōks ministrij um andōn "Livlist sōbrad Īt Letmāl" pālandōks kēra pālō.

Sūr-ūška sēnd
risting jara.

Inž. A. St. sātōn mādōn selliz kēra: Ku kyl sūr-ūškad lemmis māsi umatō set set metōrt pitkad ja ku ne vāndabōd entšta ristingōn ymar ja nei pikstōbōd tām jara, no ārastiz ne mided tiebōd. Set siz, ku ne umat vāggi sēmiz vālgas, ne vōibōd saddō ristingōn pālō. Jemin kārtamōst um piskizi vijizi ūskidi, kis, kui āb kui kadikstōt, jāstābōd ja jega āigast tuontin rousti lemmis māsi siekōks kūolōbōd.

Yl yd āb vijiz sūr-ūška pālō sadamiz ristingōn tulab tīet Tatanōst Burmas. Nūor burli nīmkōks Tsit Kain leks entš tuntōbōdōks meddōl, kus ne lūotist sādō laskō mingiz palandōks, pāv āga papagai, vōib vōlda ka mingiz mōtsa lūomō. Kabal mādō, kus ne jara keitō, vol madali, lagdō, rīsōks kylatōt mā, kien yds pūolsō umat pids rādanaigō āb kuordōd kōnkad, kis miernaigas āt pystlimist. Kōnkad pālō āt piskist vālā dād pagodōd (Buda pyva kuodad) Nānt jūso medalist eitō rāz novom, laz pierrō vōigōd pīnidōks yrgō votsō meddimist.

Medalist lagist jara ja yrgist jemin pūoldō aijō, tōitōs pierrō, ēzniz kūozōs kubbō sādō. Kōnts nē ajist, yrgiz saddō vīmō. Tsit Kainō vel

neistõ, ku ta pīlīz pū vār'sõ,
 Ku medalist pierrõ tuūtõ tegiz
 kubbõ, pūtiz Tsit Kain. Ildin'
 ne akist tända votsõm ja leks
 tõ pū jūrõ, kus ta vol' perizõks
 nādõt. Aga ka sāl iz lieda
 tiedidi. Ab vodlõs liediz yk's
 meddiji mäsõ kaks kangõ ja
 zidiz serk kabalt, mis vöiz-
 tõ völda set nūr' burmlizõn.
 Ildin' saitõ munt meddijist kub-
 bõ nuttõt. Pakand liedist ka
 kaddõn mie bys mäsõ pū jürd
 pālõ - ja lezgõl sāl iz Pyton
 uska, kis päikal ja syend sāl
 magiz, Medalist saitõ ildin' aru,
 ku uska, um nänt sõbra jara
 syend. Uska entsta pidamizõst
 sieda nei vol' mõtlõmõst. Ne
 arrist siz nei, ku uska laskiz
 entsta püstõ mazõ saddõ ristin-
 gõn pālõ, vändiz entsta tämmõn
 ymmar ja pikstiz jara. Iz üo
 tiedidi nādõb, ku volks vond
 vöikslimi. Uska sai mazõ rabtõt
 ja vidõt ylzõ iedõm Thaton hos-
 piṭalõ. Sāl neistõ sieda irmõst
 azzõ: uska vol' Tsit Kain jara
 nielõn.

Livlist tämpiz pāvast.
 Selliz pēliz kēraks "Eesti Hõim"
 Nr 3. yl' livlist kēratõb est-
 list kiēld tievd miez H. Jānes.
 Tām sövvõ, kēratõb mū vailõ
 iz: Jānes, minnõn vol' vöimi kē-
 dõ Livõ rāndas ja jennõ veitõ
 sādõ tuntõbõks nänt rou ama
 tādõl pandõb kyzzimistõks.
 Ama jemin' livliz um S i k -
 rög kylas, kus ka sāb ama je-
 min' rānda kiēldõ rōkandtõt.
 Irail, mis siedaig sānõ um pid-
 tõt Livõ rānda sydāmõks um li-
 lizi v ä g g i v e i t õ.
 Jegal puol sid (Livõ rāndas.
 Tuoim.) vöib külõ let' kiēldõ.
 Vanbist iz rōkandõbõd ent's vai-
 lõ let' kiēldõ ja opatõbõd sie-
 da ka ent's lapstõn, livõ kiēl-
 dõ lapst oppõbõd set pierrõ iz.
 Ku nūrõd seminaristõd tulbõd
 skūolstõ, ulzõ, siz, lūotõmõst,
 libõd azad tuoisyiz: ent's äiga-
 list livõ rou juondijid at va-
 naks ienõd ja näntõn ab üo
 jemin' sieda jengõ, mis vol'
 ent's äigal. Nūrõd seminaristõd
 tiebõd tiedõ yl' sövvõ ka livõ
 rou nurmsõ: lolabõd ja tām sõ
 sövvõ seminaristõd pidist S i k r ö g
 kylas "lapst tara" livõ lapstõn.
 Yl' livõ lāt azad murtõbõd
 sūomlist. Paldin' kāb Livõ rān-
 yk's kōrd yl' kād kū Esti-inge-
 rōd pāp Erviõ, kis ama Rānda
 kouti pidab lātõ livõ kiēlkõks.
 "Livõd itõn" um ka bibliotek
 kus sūrimi jagu rāntidi um le
 let' kiēlkõks. Livlist ent's li-
 teratur um väggi piski. Mād
 (estlist. Tuoim.) opatõks ministri-

jõn pidiks kyl jemin' tādõl
 pānda piskist sug rouvõ.
 Pägin' se ab maksaks. Mād
 sūrimit rāntõd ulzõ andamiz
 itõd vöikstõ ent's druktõt
 rāntišt tiera bibliotek andõ
 livõ rouvõn. Nei iz ka
 Esti äiga kēridi vöiks sātõ
 sīnõ. Paldin' sāb sātõt "Li-
 võd itõn" "Päevaleht" ja
 "Kaja". Sürdõ līamt estlist
 rāntõd luggimi ab tieks:
 sūrīm jagu livlizi müostabõd
 esti kiēldõ. Näntõn um vond
 ja um vel paldin' ydstõ yd
 vastõ pūtimist estlistõks.
 Rāntõdõks sākstõ sidmõd est-
 list ja livlist vailõ vise
 sōstõt. Se volks väggi tādõb.
 Siedaig sānõ sāl um känd
 set mingi tievdmiez. Ju sūr
 kubbõ sāmī sie piskiz sug
 rouvõks abtõks pägin' jemin'
 tām yllõpidamist, ab ku kē-
 ratimi äigakēriš.

Väggi jõva äiga Livõ ra
 randõ lēmiz pierast um söv-
 võ. Livõ rānda um knas
 küõž ka sövlistõn. Jelami
 ka Letmäl ab üo tōurõz. Ka
 ekskursionidi vöiks Livõ ran-
 dõ tiedõ: Pärnoust ja Kuresā
 rōst livlist ab ütõ kou-
 gõn. Livlist tegiz vöikstõ
 ent's puolstõ tiedõ mingizi
 pyvdi nei ku s'ieda estlist
 tiebõd. Ja, az vel livlist
 sākstõ ent's rou kuoda, kus
 ne vöikstõ kubbõ lādõ ja
 tiedõ ent's kultur tyeedõ,
 siz ab -volks kartamõst, ku
 se piski sugrou küolõb.
 Nei siz nātõ, livlist, min-
 gizi sūri lūotiksi panbõd
 mād pālõ mād sug rouvõd:
 livõ rou ab tuod küolõ.

Kui vana Pētõr vejiz kal'
 di?

Vana Pētõr vol' kyl jemin'
 kalamiez jougsõ, ab ku mier-
 sõ. Mierrõ ta iz lā jemin'
 ku türskidi miggõrtõm koppi-
 lõks ja svina kalaks.
 Kievad, ku jougst leks
 jei ulzõ ja vol' knas äiga,
 siz ta pan' lodā rattõd pā-
 lõ, loddõ ta pan' vada,
 munt veidõb azad, katla ja
 sūolõ. Siz ta leks mingist
 4 aga 5 kilometõrt vastõ
 õvvõ ylzõ pēn ja tul' õvaks
 vejjõs mazīpēn. Kus voltõ
 akkijid ja iz vöi veijõ, ne
 küõzõd voltõ küolta pālõ
 pūzi tātõt.

Tām vana yrdõks pierrõ
 ezmiz lūom vol' sāmõst jara
 kietõ. Tiend jougnaigõ tul,
 ta pan' ezmiz lūom kalad
 kiēmõ, ja iz leks etam tuo-

sta lūomõ. Ku vol' lūom ul-
zõ viedtõt, siz ta tuoi
rok legil' vārza kuot' lēbaks
ja tāj yrgõ lōinagiži piddõ
Aga sūr vol' tām im: katlas
ta iz līeda mit yt amist
kallõ, ku vež yrgiz sādõ
lemnõks, siz kalad voltõ ie
iekõnõd katlast ulzõ ja vie-
rõnõd jougõ tāgiž. Ja būs
nagriz tuois kylgs jougõ kū-
zõ ladas: ānda lāja, ānda
lāja, tāgiž jougõ, tāgiž jou-
gõ!

Klūkõdmag.

Jouгнаigas.

Kõvrõd joug, sin kangtõ õva
Sinz lāinid' mier pūol

tūod.

Pāikin' ūod sa kyl ju tōva,
Pāikin' laid ja laiga ūod.

Rikaz ūod sa kaladõks:
Ounõd, sūrgõd, āigõdõks;
Kus set laskub sizzõl ūnda
Kaldi viedab tiera pūnda.

Tikad, bokad kūolta pāl
Saggõld nādõb ātõ sāl,
Kūolta pāl ka iekiz kips
Jedspēd vol' yl' silma rips.

Klūkõdmag.

Miernaigas.

Tōvaz pūgiz,
Mõtsa likiz,
Kajag vastõ
Tūldõ tikiz.

Kierlõs ta līndāl

Ja luokõ vanlõb,

Jeddõpēdõn lāb:

Ta midēd sāl nāb.

Lāinõd nūzist,

Lāinõd valist:

Ma teiz lājaks

Sāl pids alist.

Irm vol' kyl,

Ku āb ie

Lāinõd sil.

Lāinõd tye

Um āltõ

Kala miest'

Sie, kis lāinõd vailõ,

Kis tāj aigā ailõ.

F. Kinkamag.

Kui jennõ um koudõt mästõ
õbdõst ja kuldõ vīž sada
āigastis?

Vīž sada āigastis amas i
mā ilmas um mästõ ulzõ kou-

dõt õbdõ:

16. a. s. -- 230.450 klg.

17. " " -- 372.160 "

18. " " -- 570.349 "

19. " " -- 1.961.200 "

20. " " -- 6.012.394 "

ja kuldõ:

16. a. s. --- 7.138 klg.

17. " " --- 9.128 "

18. " " --- 19.001 "

19. " " --- 156.320 "

20. " " --- 589.470 "

Siestõ, ku um õbdõ kriz, Ame-
rik prezident Huver āndiz yd
yžkiz mie, kis tiedab yl' õbdõ
azad, Amerik delegatsion jūrõ
ilma petitie konferentsõ. Um
arrõmõst, ku sie konferents pā-
lõ õbdõ kyzzimi līb ykš ama
smaga punkt, yl' mingiz sāj rō-
kādõt. Sie pierast õbdõ īnda
tēlõb ama kouči nūzõm.

Tubamag.

Tubamāggõks nutab sūr kāngar'
Īra Pemp sydamtõ vail Īra ja
Ūdkyla.

Sūrd suodad aigiz (set ka
zamt tāgižpēn, aga āb tieda
kyl mingiz suoda aigiz) amad
Īra kyla rouz āt urgõnõd Tuba-
māg kāngariz. Suoda mied mit
ykš āb ūot sājõd sīnõ jūrõ.
Yks vana kyla miež um lānd
vergõm, mis suoda mied tiebõd.
Ta um sājõd vōttõt vīzzõ. Suoda
mied kyzzõnõd, kus munt kyla
rouz volliid. Vana miež kitõn,
laz ratstag ynõz. Yks zõldat
ratstõn, ka ynõz pids kuodist
takkõ Pempõ sizzõl. Aga tām
ybbi um iend Pempõ sizzõl.
Zõldat bēkõn, ku ta vollii suo-
zõ sizzõl vaijõn, laz vana
lākkõ tānda viedam ulzõ. Vana
um kitõn: "Vodlõ, vodlõ, ma lāb
abbõl." Ta lānd kirrõks jūrõ
ja andõn zõldatõn kirrõ silmaks.
yl' pā, nei ku se um vond
jara loptõt. Siz ta pand ka
ybizõn kirrõ silmaks vontsõ.
Se ka um vond loptõt. Ta lānd
tāgiž munt jūrõ ja kitõn nān-
tõn, ku ta vollii vond suoda
pālõ. Až āb uskijid laz tulgõ
vanlõm kūolini.

Mõtsalist ja ydkõrdalist rouvõd
opatimi ja kazatimi.

Až vanlõm mingizõ tievdõ,
kis jennõ veitõ sēltab muinist
āigad rou jēlamist, kui: tiež
tõkst, opatõkst yl' muinist yr-
dõkst j. n. k., siz sājõd
nāmõ, ku ilma rouz āt jõva
kõgin tāgižpēn - muiniz aigis
kõlõnõd ents lāpsi opatõ (ka-
zatõ). Siel āigal rouz kazatist

entš lapši piga nei iž, kui paldin mötsalist: Vanbist jemin murtist yl lapst leja ab ku yl jeng.

Až panab tädöl madaliz kultüröks australliži, siz nāmō, nānt kazatimizōn ab ūo mingiži merkidi, aga instinktivilizōst (iž ab tievdōs) yrđtōbōd entš lapši jelam nei, kui ne iž jelabōd. Opatōbōd kyl voigōm, mis um müostamōst kui polakōdōn nei skutkidōn. Laz lapst oppōgōd voigōm, siz vanbist etabōd nēdi vied sizzōl. Ku lapst at mingist aigastōd kazzōnōd siz miedpūolist opatōbōd polakōdōn viskō pikō, jellō kivstō kirrōks ja nujaks, roppō pūzō, kouvō mādō j. n. k. Naistpūolist opatōbōd skutkidōn tegiz palstō kuotidi ja arini, tiedō rīstidi ja mūdi kuod azdi. Siz iž lapst sābōd yrđtōt kādatō pūtōkst ja validi, mis polakōdōn, kui tulbist medalistōn ja kalamiedōn, um vōimōst kādatō.

Ūdkalēdonijōs polakōdōn um jōva piskim voldsō lēmōst izan ynō veijjōm, aga skutkōn um abtōmōst jeman tiedō rīstidi, arini j. n. k.

Siestō jennō veitō vōimō nādō, mingi um vond kazatimi muinis aigis. Mōtlēmōst, ku jōva kōgin tagizpēn muinist aigiz vanbist at pidōnōd jōvaks kazatimiz. Mōtsalist jelami um vāggi yd kōrdi ja sūrd rou ja lapst miel ja jengvailō sūrdō vaitō ab ūo, ab ūo ka nāntōn sūri kyzzimiži, siz ykstōz ne opatōbōd entš lapstōn mingiži ydkōrdalizi tyeđ ja müostamiži: vibbōks laskō, meddō, veijō, vōikslō grumanikaks j. m. Ku yrgist opatō lapši, siz sugiz ka didaktik (s. u. opatimi, kui um opatōmōst; müostami opatō). Didaktik um yks ama vanimi opatimiz ja kazatimiz arr. Sieda nāmō siestō, ku siz, ku rouz yrgist keratō ja sugiz literatur (keratimi), siz iž sugizt ka rāntōd yl opatimiz ja kazatimiz.

Mōtkidi yl opatimiz ja kazatimiz vōib lievdō ka m mingist ab mingist rouvō usk kēris. Sieda liēdam ka mād Bībōls.

Suomōmā nūord it Satakunna arr um sātōn suomōugrō aim pāvādōks ama livō rouvōn pägin tērintimiži.

Kui Pāpmāg nim sugiz?

Kōgin, kōgin tagizpēn, ku vel Sīkrōgs um vond pyva kuoda ja pāpmuoizōd, ja ku rouz vel keitō lātōl pārna nīnd vīzōdōks, um kānd broustō Dūonīg pāp Sīkrōgōl lātō pidam. Sie saggōl vel voī vana sūriek, kis voī mingiz veršt ōdōg pūol sieda Sīkrōg -Dūonīg surdōriekkō, mis paldin um. Mingist kuolm verštō Sīkrōg kyła jūstō Dūonīg pūol um kuordō kāngar, mis paldin sāb nuttōt Pāpmāg kāngarōks. Se vana riek leks siest kāngarōst ylō ja riek sālō voī, kui vel paldin vanast riek azumst nāb, vond vāggi pystlimi.

Nei ni yd pyvapāva Dūonīg pāp um tund tegiz Sīkrōgōl lātō pidam. Aga, ku ta um sād Pāpmāg kāngar pālō, tam ybbist at yrgōnōd putintō ja, alōs pystlimist kāngarōst mādō, pāp um saddōn rattōst ulzō ja murdōn entš kaggōl. Siest aigast kurdō kāngar sāb nuttōt Pāpmāggōks ja nītōd sie lezgōl - Pāpmāg luokōks ja Pāpmāg ovatōks.

Tuoim tietōkst.

Amad livlistōn, kis at jellōnōd ynōz mād aigakēra, sātōs tāmōn kēridi, kitōnō sūr, sūr tienandōks ja plām sātō vel ydō kabal.

Vāggi pālamō sātō nīzidi yl mingist ab mingist kūozōd Rāndas ja Rānda lezgōl. Ama jōvad volkstō nīzōd tyl selīst kūozōd, kīen at livōkīel nimud. Aga ykstōz vōib sātō ka amd mūdi nīzidi ja nālidi, mis at Rāndas suggōtō. Vāggi jōvad volkst tīetōkst yl mingist jara kaddōnd kārāndōd, kylad, mōtsō kazzōnōd nītōd, tseplad, pyvakuodad ja munt kūozōd, missōst vel midegōst um tievtōb. Nei mingi vōiks keratō tīetiksi yl sie entš Sīkrōg pyva kuoda, -kus kūozōs ta um vond, kuna ta sāl um vond, kui kōgin ta sāl um vond ja amd mūdi tīetiksi, mis mingiz kūozōst vel um iend pālō. Sīekōks mēg vāggi abtōksmō mād piskiz rou ylō pidamist.

Lūotōm, ku livlist sātōbōd kēridi vel ju jemin ab kui siedaig sārō ja ka nei iž kīerdō luggōbōd "Livlist", kui paldin. Pägin tienandiksi!

Tuoim.